

Pokalbis su rašytoju Algirdu Pocium

„Net tais laikais mes visada žinojom, kas yra kas“

Solveiga Daugirdaitė: Kaip Jūs apibūdintumėt sovietmečio rašytojų bendruomenę: ar ji buvo vienalytė, ar vis dėlto rašytojų laikysenos buvo skirtingos? Kaip, pagal ką rašytojai grupavosi – ar pagal karjeros sampratas, ar pagal meninius idealus? Kokia buvo visuma?

Algirdas Pocius: Mūsų susiklostymas turbūt buvo daugialypis. Rašytojai buvo įvairūs. Vieni buvo labiau pripažinę sovietinę santvarką, bet irgi – visi su tokiu rezervu. Nebuvo fanatiškų tos santvarkos gerbėjų. Kiti buvo visiškai abejingi arba nusiteikę prieš ją. Bet nemaža dalis geresnių rašytojų, pavyzdžiui, Baltakis ar Marcinkevičius, susitaikė, kad kitaip negalėjo būti. Visiškai atmetę bendravimą su tuometine valdžia, jie nebūtų galėję savęs realizuoti kaip rašytojai. Todėl būta tam tikro prisitaikymo, kad jie galėtų savo kūrybą parodyti. Rašytojų, sakykim, Marcinkevičiaus, kūryba ne visada patiko valdžiai. Bet valdžia tokiems rašytojams negalėjo prieštaraut. Vis tiek tokie rašytojai žmonių buvo labai gerbiami, todėl aukštesnioji valdžia stengėsi jų neužgaut. Jeigu kildavo kokių nors aštresnių išsišokimų, gal būdavo prieštaraujama. Reikia pasakyti, kad rašytojai norom nenorom šiek tiek turėjo prisitaikyti prie sąlygų, kad savo kūryba galėtų pasakyti ir daugiau tiesos, ir daugiau kritikos. Žinoma, rašytojai buvo nevienodi. Buvo tokių, kurie tai valdžiai buvo labai atsidavę. Galbūt Macevičius, Radaitis buvo truputį fanatiški, tokių fanatiškų įsitikinimų. O kiti, aišku, buvo labai kritiški arba tylesni. Gal prisitaikė, kad savo kūrybą galėtų išspausdinti. Bet vis tiek jie buvo priešiški, jiems nepatiko ta santvarka, jeigu kalbam apie kitus, politinius, reikalus. Net tais laikais mes visada žinojom, kas yra kas. Pavyzdžiui, tarp savo draugų mes visuomet žinojom, su kuo gali labai atvirai kalbėtis, o su kuo turėtum truputį susilaikyti. Prisimenu, kad einant (nežinau, kur mes ėjom)

grupelėj rašytojų buvo toks pokalbis – ar Lietuva kada nors gali atgauti Nepriklausomybę? kažkas (negaliu dabar tiksliai prisimint – kas) pasakė: „Aš tikiu, kad ji atgaus, bet tai bus dar labai negreitai.“

S. D.: O kada apytiksliai Jūs taip galėjot kalbėtis? Ar labiau šeštajame, ar devintajame dešimtmetyje?

A. P.: Labiau – tarp 1960–1970 metų. Tuo laikotarpiu, kai dar nebuvo tokio atšilimo.

S. D.: Kurie iš rašytojų buvo Jūsų draugai? Su kuo galėjot drąsiai kalbėtis?

A. P.: Daug tokių buvo. Pirmiausia – Kazys Saja, Marcelijus Martinaitis, Alfonsas Maldonis. Nors vėliau Alfonsas Maldonis buvo Rašytojų sąjungos pirmininkas, bet vis tiek jis – ne tos santvarkos šalininkas, su juo galėjai atvirai ir dažnai kalbėti. Atviruose pokalbiuose iš jo išgirdavom ir kritikos, ir galbūt svajonių apie ateitį. Na, buvo ir tokių, kuriais negalėjom pasitikėt, bet labai nedaug.

S. D.: O iš kur Jūs žinojot, kad jais negalima pasitikėt?

A. P.: Jie savo kritišku elgesiu Rašytojų sąjungos susirinkimuose tai parodydavo. Aš nežinau, ar galima taip vardyti?

S. D.: Čia yra Jūsų pasirinkimas – kaip norit.

A. P.: Man rodos, fanatiškesni buvo Vytautas Radaitis ir Juozas Macevičius.

S. D.: Ar jie buvo atvirai prokomunistiškai nusiteikę?

A. P.: Jie buvo atviriau...

S. D.: Galima sakyti, kad jie buvo labai nuspėjami. Bet ar buvo tokių, kurie būtų sunkiau nuspėjami, kai negalėjai to iš jų atvirų pasisakymų nujausti?

A. P.: Gal kartais buvo tokių, kurių mes neatpažindavom, galbūt jie buvo užsislaptinę. Bet, man rodos, visuomet jautei, kad daugelis, jeigu kartais ir pakalbėdavo taip, kaip reikalavo to laikotarpio atmosfera, vis tiek galvojo kitaip, arba, tikrai susidarius geresnėm, atviresnėm sąlygom, pasakydavo jau kitaip. Kiti buvo lyg ir už tą santvarką, bet sąlygiškai – vis tiek niekada nepriekaištavo ir nesiėmė kokių nors veiksmų prieš tuos, kurie nebuvo tos santvarkos šalininkai. Toks buvo Mykolas Sluckis: jis lyg pasisakydavo už tą santvarką, bet niekada niekam nedarė blogo. Gal atviresnis, palankesnis tos santvarkos gerbėjas – tai Alfonsas Bieliauskas, bet jis nebuvo labai piktai nusiteikęs. Radaitis, Macevičius buvo piktoki.

S. D.: Bet turbūt jie, kaip žmonės, buvo piktoki? Gal čia buvo pretekstas parodyt savo piktumą, ar ne?

A. P.: Gal ir taip – charakteriai. Galbūt ir asmenybės. Bet ir jų įsitikinimas buvo tvirtesnis. Įsitikinimas, kad prieš tą santvarką negalima kalbėti, jos šmeižti ar jai priešintis. Jie apie santvarką jau nepasakydavo blogų žodžių.

S. D.: O ar Jūs turėjot artimų draugų rašytojų? Ne šiaip kolegų, su kuriais santykiai yra geri, bet kad jie būtų artimi Jūsų draugai?

A. P.: Turėjau. Tai – daugelis rašytojų, kuriais galėjau pasitikėti: ir Jonas Mikelinskas, ir Kazys Saja (su juo mes vėliau susipykom, bet visai dėl kitų dalykų), ir Marcelijus Martinaitis. Daugeliu buvo galima pasitikėti.

S. D.: Ar mes galim stabelėti? Sakėt, kad susipykot su Saja. Ar čia buvo Sąjūdžio metų, Nepriklausomybės pradžios, ar dar senesnės takoskyros?

A. P.: Turbūt anksčiau. Bet tai buvo grynai asmeniniai (ne politiniai) dalykai. Jis kartais įžeisdavo. Mes keistai susipykom. Su juo buvom geri draugai, labai sutardavom. Bet aš dirbau Rašytojų sąjungoj, buvo skirstomi butai. Aš, kaip Rašytojų sąjungoj dirbantis, turėjau tiesiog dalyvaut, skirstant tuos butus. Norėjau juos skirti tiems, kurie gyveno tikrai sunkiomis sąlygomis. Saja tada visai neblogai gyveno – jis per daug reikalavo.

S. D.: Ar butai buvo Mildos gatvėj?

A. P.: Taip, Mildos gatvėj. Saja ten norėjo gauti keturių kambarių butą. Jau turėjo neblogą trijų kambarių butą. Vienu žodžiu, kėlė per didelius reikalavimus. Reikėjo galvot ir apie kitus rašytojus, ne tiktai apie jį. Bet jam pasirodė, kad aš galėjau padėti daugiau. Nors mes buvom draugai, bet aš vis tiek turėjau elgtis taip, kaip man liepė sąžinė.

S. D.: Ar sovietmečiu vyko neoficialus literatūrinis gyvenimas? Kiek Jūs dalyvavot, kiek žinot apie jį?

A. P.: Aš taip atvirai galbūt ir nedalyvavau dėl to, kad vis dar buvau Rašytojų sąjungos valdybos sekretorius. Pirmininkas buvo Bieliauskas arba kiti. Kai pirmininkas buvo Mieželaitis, mes – konsultantai. Pasikeisdavom su Maldoniu, išeidami atostogų. Kai Maldonis buvo pirmininkas, jau nebebuvo sekretorius. Mes tarpusavyje pakalbėdavom apie tuos aštresnius klausimus. Bet apie juos reikėjo kalbėtis tik su tais, kuriais tikrai pasitikėjai, kurie, žinojai, tavęs niekada neišduos.

S. D.: Ar Jūs su kuo nors iš kolegų susirašinėdavot? Kaip Jūs bendraudavot – ar tik tokiais pokalbiais (vis tiek visada buvot Rašytojų sąjungoj ir visus matėt)?

A. P.: Daugiausia gal bendravom kalbėdamiesi. O laiškais – tik tada, kai iškildavo poreikis. Susirašinėdavom su tais autoriais, kurie gyveno Klaipėdoj ar kituose rajonuose.

S. D.: Žodžiu, negalim tikėtis rasti didelio Jūsų epistolinio palikimo?

A. P.: Ne, gal ir yra išlikusių laiškų kai kuriems rašytojams, pavyzdžiui, Sajai, nors su juo vėliau ir buvom susipykę. Kartais mes susirašinėdavom su kitų respublikų rašytojais, su latviais.

S. D.: Su kuriais latvių rašytojais bendravot?

A. P.: Susirašinėjau su latvių poetu Janiu Sudrabkalniu. Gal mano blogas bruožas, bet aš laiškų neišsaugojau, nemaniau, kad bus vertingi. Sukovskis vertė mano kūrybą, su juo susirašinėdavau. Jis buvo ir kitų mūsų rašytojų vertėjas. Baltušį vertė.

S. D.: Ar dalyvaudavot pobūviuose, kavinėse, pasisėdėjimuose, laistymuose?

A. P.: Dalyvaudavau.

S. D.: Kur Jūs rinkdavotės?

A. P.: Rašytojų sąjungoj buvo labai menka kavinukė. Buvo dar dvi vietos – „Neringos“ kavinė ir „Palangos“ restoranas. Kartais ten ir papietaut eidavom, ir susitikt su artimiausiais draugais. Nueidavom su tais, kurie dirbo pačioj Rašytojų sąjungoj, – ir su Maldoniu, ir su Baltakiu, ir su Marcinkevičium. Tada Rašytojų sąjungoj ta kavinė nelabai veikė, ten buvo toks mažas bufetėlis. Jeigu norėdavai kaip reikiant pavalgyt, reikėdavo eit arba į „Neringos“ kavinę, arba į „Palangos“ restoraną.

S. D.: Bet čia – dienos pietūs, ne sėdėjimai per naktis. Ar Jūs su kuo nors kur nors sėdėdavot per naktis?

A. P.: Nebuvau iš tų sėdinčiųjų. Bet jeigu koks nors pasisėdėjimas, tai jis būdavo „Neringos“ kavinėj. Ten eidavom su draugais pasėdėt, bet jau ne visą naktį. Aš ilgai nebuvau, ilgai nesėdėjau. Nebuvau mėgstantis stipriai išgert – taip saikingai.

S. D.: Ar į svečius vieni pas kitus eidavot, ar susitikdavot tiktai viešose vietose? Ar bendraudavot šeimom, ar ne?

A. P.: Buvo bendraujama. Nueidavom vieni pas kitus. Bendraudavom su Bubnio šeima. Kai Maldonis dar buvo gyvas, – su Maldonių šeima, nes jis dirbo vadovu Rašytojų sąjungoj, aš buvau pavaduotojas. Pas jį visuomet užsukdavom. Dažnai užsukdavom pas Sirijos Girą. Jis gyveno tam pačiam name Antakalnio gatvėj. Aš užeidavau pas jį, žaisdavom su juo šachmatais. Jis – labai įdomus pašnekovas, įdomus žmogus. Mėgo žaist šachmatais. Dažniausiai jis laimėdavo, ne aš. Bet jam reikėjo tokio, su kuo jis galėtų žaist. Jis buvo apsišvietęs, inteligentas iš tų senesnių laikų. Jis buvo vyresnis, turėjo patirties dar iš Kauno. Kartais būdavo įdomu pasikalbėt ir apie tai, kaip Kaune rašytojai gyveno. Toks buvo mano bendravimas.

S. D.: Ar jis dar „Konrado“ kavinę atsiminė?

A. P.: Taip, jis tuos visus laikus gerai prisiminė. Su juo būdavo įdomu pasikalbėt. Mes su juo draugiškai sutardavom.

S. D.: Ar iš rašytojų dar buvo daugiau šachmatininkų, ar tiktai taurelės kilnotojai? Ar vieni buvo šachmatininkai, kiti – taurelės kilnotojai?

A. P.: Jis buvo šachmatininkas, bet tas taureles – labai sakingai, nelabai jau mėgo net ir namuose. Kai jis sirgo, aš ateidavau, nes tam pačiam name gyvenom. Ateidavau pas jį ir atnešdavau, ko galima nešt tokiam sergančiam žmogui.

S. D.: Iki kada Jūs gyvenot Antakalnio g. 8?

A. P.: Ilgai ten gyvenau. Į Fabijoniškes persikrausčiau 1993 m. Gerą butą Antakalny turėjau. Persikrausčiau vien dėl asmeninių reikalų – šeima padidėjo, sūnus vedė, tame bute buvo jau sunku gyvent. Aš jį pardaviau. Padalijom Antakalnio butą į du – sau ir sūnui.

S. D.: Nuo kada maždaug ten gyvenot?

A. P.: Nuo pat tų namų pastatymo.

S. D.: Ar prieš tai jau buvot gavęs butą per Rašytojų sąjungą?

A. P.: Aš turėjau butą Antakalny. Jis buvo gautas, truputį padedant Rašytojų sąjungai. Tada Rašytojų sąjunga dar neturėjo savo butų. Butai nebuvo jos nuosavybė – pastatai buvo ne jų. Rašytojų sąjungoj turėjo butą Mykolas Sluckis ir Maldonis – tie, kurie dirbo Rašytojų sąjungoj.

S. D.: Ar namas Antakalnio g. 8 buvo pirmasis namas, skirtas vien rašytojam?

A. P.: Taip. Sirijos Gira tenai gyveno. Mes buvom kaimynai. Aš butą Antakalnyje praradau dėl vaikų. Reikėjo sūnui. Negalėjau kitaip aprūpinti. Reikėjo parduoti, turėjau pasidalyti: vieną butą – sūnui, kitą aš paėmiau. Nusipirkau šitą butą Fabijoniškėse.

S. D.: Ar čia jaučiatės blogiau negu Antakalny?

A. P.: Vis dėlto blogiau. Blogiau.

S. D.: Kodėl?

A. P.: Antakalny butas buvo geresnis.

S. D.: O dabar sugrįžkim prie Rašytojų sąjungos kaip institucijos. Jūs ilgus metus dirbot Rašytojų sąjungos sekretorium. Kas buvo tas sekretorius? Tarybų sąjungoj generalinio sekretoriaus postas buvo aukščiausias. Rašytojų sąjunga vis dėlto turėjo pirmininką. O kokios buvo sekretoriaus pareigos?

A. P.: Sekretorius būdavo pavaduotojas. Bet ne tik. Aš buvau labiau darbų vykdytojas, visokių pareigų atlikėjas. Visi Rašytojų sąjungos reikalai irgi rūpėjo. Bet buvo Rašytojų sąjungos pirmininkas, buvo ir jo pavaduotojas, o aš buvau sekretorius. Tai tokia trijulė. Ji turėjo daugiausia įtakos Rašytojų sąjungoj.

S. D.: Ar galėtumėt apibrėžti, kuo skyrėsi Rašytojų sąjungos sekretoriaus ir pirmininko pavaduotojo funkcijos?

A. P.: Sunku atskirti. Tai buvo darbuotojas, kuris padėdavo Valdybos pirmininkui nudirbti visus Rašytojų sąjungos organizacinius ir kūrybinius darbus. Galbūt pavaduotojas – jau aukščiau. Aš, kaip sekretorius, turėdavau reikalų su rašytojais pačioj Rašytojų sąjungoj. Vėliau aš dažniau atlikdavau pavedimus.

S. D.: Pasakykit konkrečiai, nes dabar labai sunku suvokti.

A. P.: Na, pavyzdžiui, Rašytojų sąjungoj būdavo organizuojami įvairūs renginiai, kas nors atvykdavo, kartais atvažiuodavo svečių iš užsienio. Aš turėjau rūpintis organizaciniais dalykais: viską paruošti, kad viešbučiai būtų užsakyti ir kad priėmimas sklandžiai vyktų.

S. D.: Tai buvo Jūsų darbas. Ar Jūs gaudavot atlyginimą?

A. P.: Taip, už tai gaudavau atlyginimą.

S. D.: O kas dar gaudavo atlyginimus? Pirmininkas, pavaduotojas, sekretorius?

A. P.: Konsultantai, bibliotekos darbuotojai dar gaudavo atlyginimą.

S. D.: Jūs labai gražiai esat parašęs, na, jau senokai, kad kartu su vairuotoju ir valytoja esat vieni seniausių Rašytojų sąjungos darbuotojų. Noriu paklausti, ar vairuotojo jau nebėra?

A. P.: Ne, jau Tado nebėra. Jis ilgokai dirbo. Su juo važinėdavom į įvairias keliones. Jis ir pirmininką vežiodavo. Jeigu reikėdavo, ir mane ar dar ką nuveždavo.

S. D.: O kokia mašina buvo?

A. P.: Rašytojų sąjunga turėjo tikrai vieną lengvąją mašiną. Vėliau nusipirko autobusiuką. Dažniausiai ta mašina naudojosi, aišku, pirmininkas. Bet jis leisdavo ir kitiems.

S. D.: Ką tik paminėjot, kad bent jau vėlesniais dešimtmečiais per Rašytojų sąjungą buvo skirstomi butai. Kas dar buvo skirstoma per Rašytojų sąjungą?

A. P.: Butai buvo patys svarbiausi, kiekvienam reikalingi. Daug kas neturėjo geresnio buto. Rašytojų sąjunga stengdavosi per valdžią kaip nors išreikalaut, kad galėtumėm gaut tam tikrą butų skaičių.

S. D.: Per kurią liniją – ar per Vykdomąjį komitetą, ar per Centro komitetą?

A. P.: Per aukštesnę valdžią. Centro komitetas paveikdavo Vykdomąjį komitetą. Stengdavomės gauti bent kiek tų butų, kad galėtumėm padėti sunkiau gyvenantiems rašytojams, pagerinti sąlygas.

S. D.: Ar egzistavo kokios nors eilės Rašytojų sąjungoj?

A. P.: Taip, būdavo eilė. Žinoma, neaprūpinom visų rašytojų – tokių, kurie buvo mažiau žinomi ar tiesiog mažiau nusipelnę. Dar ne visi buvo aprūpinti butais. Bet vis tiek turėjom galimybę prispausti mūsų valdžią, kad daugiau butų skirtų rašytojams. Buvo pastatyti namai. Vokiečių gatvėj buvom gavę dalį butų. Vaičiūnaitė, dar kažkas gavo. Kiti – Sluckis, Marcinkevičius – gavo butus Antakalnio g. 8, kur buvo ir mano butas.

S. D.: O giliau Antakalny, pavyzdžiui, Švyturio gatvėj, kur Bieliauskas gyvena, ar tik dalis butų buvo skirta rašytojams?

A. P.: Švyturio gatvės namas buvo Rašytojų sąjungos, butai priklausė rašytojams. Rašytojų sąjungai kartais pavykdavo.

S. D.: Ir paskui – Mildos gatvė?

A. P.: Mildos gatvėj du namai buvo skirti vien rašytojams. Vykdavo šiek tiek pasikeitimų. Kartais rašytojas būdavo nepatenkintas butu, tai persikeldavo į Antakalnio gatvę, ten ateidavo kažkas kitas.

S. D.: Mildos gatvėj Matuzevičius gyveno – esu kažkada į svečiusėjusi.

A. P.: Taip, taip, Matuzevičius.

S. D.: Turbūt dar Kubilius, Šaltenis, Petkevičius?

A. P.: Petkevičius kurį laiką gyveno. Paskui jis jau gyveno kitur, sodyboje.

S. D.: O po Mildos gatvės nebebuvo daugiau namų rašytojams?

A. P.: Ne, daugiau jau nebebuvo.

S. D.: O kaip skirstydavot automobilius – ar per Rašytojų sąjungą, ar kaip nors kitaip?

A. P.: Automobiliai – labai retas atvejis, kad skirtų kokį vieną kitą. Buvo gal pora automobilių. Rašytojų sąjungos automobilis – tarnybinis.

S. D.: Taip, taip, mes dabar ne apie juos. O kaip rašytojai nusipirkdavo mašinas?

A. P.: Įvairiai. Kiekvienas stengdavosi, kiti arba dirbdavo kur nors redakcijose, arba tiesiog stengdavosi gauti per vykdomuosius komitetus, padaryt įtaką, kaip nors prašydavo.

S. D.: Bet jau asmeniškai, ne per Sąjungą?

A. P.: Taip, asmeniškai. Ne per Rašytojų sąjungą. O per Rašytojų sąjungą turbūt pora automobilių buvo gavę.

S. D.: O kolektyviniai sodai?

A. P.: Sodai buvo gauti per Vykdomąjį komitetą. Juos gavo, kas jų ypatingai norėjo. Kitiems rašytojams gal nebuvo aktualu, kiti gal juos turėjo, kiti sodininko darbu nesidomėjo. Tadas, kaip šoferis, ten buvo gavęs sodą. Kai kurie rašytojai dabar gyvena ten, Antakalnio gale.

S. D.: Esu dar mačiusi dokumentą, kad Rašytojų sąjunga tarpininkauja perkant sodybą, šiaip turbūt žmogus negalėjo jos nusipirkti. Ar Jūs važiuodavot į kūrybos namus?

A. P.: Važiuodavau. Bet ne taip dažnai, nes turėjau pareigų ir negalėdavau išvažiuot.

S. D.: O kur važiuodavot?

A. P.: Važiudavau į Dubultus Latvijoje, Jaltoje dar buvo kūrybos namai.

S. D.: Kiek kartų esat buvęs Jaltoje?

A. P.: Vieną kartą. O Dubultuose – turbūt du kartus. Rašytojų sąjungos sekretoriui kartais būdavo galima pasinaudoti tam tikra lengvata. Bet jų buvo galima gauti ir kitiems. Ne visi norėdavo, ne visi galėdavo. Reikėdavo turėti galimybę tuo laiku išvažiuoti. Man kartais pasitaikydavo progų. Mes keisdavomės. Rašytojų sąjungoje aš dirbau sekretorium, vėliau – pirmininko pavaduotoju. Sluckis buvo lyg ir aukštesnio lygio. Mes kartais pasikeisdavom su Macevičium. Macevičius kurį laiką dirbo Rašytojų sąjungoje.

S. D.: Kuo jis dirbo?

A. P.: Jis buvo sekretorius, ne vadovavo.

S. D.: O kada Nida atsirado?

A. P.: Metų aš negaliu pasakyti. Nida buvo pastatyta rašytojų pastangomis. Buvo atsiradus tokia galimybė. Miesto, ne Rašytojų sąjungos, vadovybė visuomet stengdavosi paveikti ir partijos Centro komitetą, ir Vykdomąjį komitetą, kad jie skirtų kokią nors dalį rašytojams.

S. D.: Ar į Nidą nevažiuodavot?

A. P.: Taip ir neturėjau galimybės nuvažiuoti.

S. D.: Niekada? Net vasarą – atostogauti?

A. P.: Vasarą esu buvęs Nidoje, bet tuose kūrybos namuose negyvenau. Tada dar buvo kitos galimybės. Gal šią vasarą važiuosiu.

S. D.: Kaip tarpusavyje bendraudavo rašytojai – tie, kurie jau būdavo daug pasiekę, na, pavyzdžiui, gavę Lenino premiją? Štai Sluckį paminėjęt kaip labai iškilų rašytoją. Kaip bendraudavot su tais, kurie būdavo pėstininkai? Ar jausdavosi hierarchija?

A. P.: Nepasakyčiau. Galbūt buvo susiklostę asmeniškai santykiai. Pavyzdžiui, aš su Sluckiu gyvenau viename name ir net kaimynystėje, tai mūsų santykiai buvo labai atviri ir geri. Jis nebuvo pasipūtęs.

S. D.: O kaip Jūs jautėtės, kas Jūs buvotė kokiais, sakykime, 1970 metais?

A. P.: Aš niekada nebuvo pasipūtęs.

S. D.: Kaip įsivaizdavot, kur Jūsų vieta rašytojų hierarchijoje?

A. P.: Aš buvau aukštesnės vadovybės nurodymų vykdytojas. Man reikėdavo daug kuo pasirūpinti.

S. D.: Tai čia – pagal pareigas. Kaip Jūs jautėtės kaip rašytojas?

A. P.: Niekada nesikėliau į puikybę, nes ir nesijaučiau, kad buvau kuo nors ypatingai nusipelnęs. Man reikėjo dar daug ką sukurti, kad galėčiau taip pasakyti.

S. D.: Kaip Jūs įsivaizduojat, ką galėjo reikšti savoka „nusipelnymas“?

A. P.: Kad būtų išleista daugiau knygų. Tų mano knygų buvo išleista, bet ne tiek daug. Jos nebuvo išskirtos kokiais nors apdovanojimais. Todėl toje srityje aš jaučiaus kukliai.

S. D.: Nepasakysi, kad Jūsų knygos visai nebuvo apdovanotos – šį tą apie Jus žinome. Išvengėt labai didelių premijų, bet valstybinė premija – visai neblogai, nesakykit.

A. P.: Man atrodo, kad ją paskirdavo Rašytojų sąjungos vadovybei rekomendavus.

S. D.: Kaip lietuvių rašytojų knygas versdavo į kitas kalbas? Kokia buvo vertimų į kitas kalbas politika? Jūsų knygų yra išleista ir rusų, ir estų kalbomis.

A. P.: Sunku net pasakyti. Kartais gal nulemdavo pirmasis vertimas. Jeigu, pavyzdžiui, pasirodė knyga rusų kalba, jau ji iš karto buvo plačiau matoma.

S. D.: Koks buvo mechanizmas, kad knyga išeitų būtent rusų kalba? Kaip Jūs įsivaizduojat – ar Rašytojų sąjunga siūlydavo, ar tai buvo atskirų vertėjų iniciatyva?

A. P.: Dažniausiai būdavo atskirų rašytojų iniciatyva. Visada buvo Maskvos rašytojų sąjungos ir Lietuvos rašytojų sąjungos ryšiai. Maskvoj mūsų atstovė ir vertėja – Bela Zaleskaja. Ji, rekomenduodama versti, galėjo turėti įtakos, kokia knyga gal pasirodys rusų kalba. Ji turėjo ryšį su Maskvos leidyklom.

S. D.: Noriu pasitikslinti, ar TSRS Rašytojų sąjungoj buvo žmogus (šiuo atveju Zaleskaja), atsakingas už ryšius su Lietuva?

A. P.: Taip, buvo žmogus, atsakingas už ryšius su Lietuva. Bela Zaleskaja – mūsų atstovė ten. Jos nuomonė buvo reikšminga, ar ta knyga bus išversta į rusų kalbą, ar ne. O vertimai į kitas kalbas – latvių, estų, ukrainiečių, baltarusių – priklausydavo nuo ryšių su tom respublikom, su jų rašytojais. Jie atvykdavo į Lietuvą ir domėdavosi, kas čia yra, ieškodavo įdomesnių rašytojų, įdomesnių knygų. Tada mes jau rekomenduodavom geresnes knygas, kad jos pasirodytų išverstos į kitas kalbas. Latviai patys labai gerai orientuodavosi. Bet estams, baltarusiams, ukrainiečiams reikėdavo patarti. Maskvoj buvo Bela Zaleskaja, kuri galėdavo rekomenduoti. Bela Zaleskaja sekėdavo literatūrinį

gyvenimą Lietuvoje. Žinojo, kokios mūsų knygos yra labiau vertinamos, turbūt daugelį jų pati perskaitydavo. Užsieny mes nelabai išgarsėjom. Būdavo, išversdavo atskirų kūrinių. Na, ir mano kūrinių yra išversta, pavyzdžiui, pasirodė apsakymų, bet ne knyga. Užsienis buvo demokratinis – Vokietija, Lenkija, Čekoslovakija. Tokie buvo ryšiai. Socialistinės šalys labiau pasidomėdavo. Su jų atstovais ryšiai buvo glaudesni. Kartais vykdavo įvairūs renginiai, pavyzdžiui, koks nors simpoziumas Berlyne, Varšuvoj, Čekijoj, Prahoj. Tokius renginius ruošdavo tos valstybės kartu su Rusija. Tom progom buvo galimybių ir pareklamuoti savo lietuvišką literatūrą.

S. D.: Kur užsienyje esat buvęs? Užsienyje, turiu galvoj, – už Tarybų sąjungos?

A. P.: Buvau Šveicarijoj. Bet tai – grynai asmeninė komandiruotė ne komandiruotė, tokia turistinė kelionė. Buvau Jugoslavijoje, demokratinėj Vokietijoje. Bet nei Anglijoj, nei Prancūzijoje nebuvau.

S. D.: O kas ten važiuodavo? Antano Venclovos dienoraščiuose radau tokį nusiskundimą: „Dar į Italiją norėčiau nuvažiuot, bet šiaip man nusibodo važinėti.“

A. P.: Važiuodavo žymiausiai rašytojai – Venclova, Mieželaitis. Jie tuo laiku buvo garbinami, garsūs. Būtent jiems, jų knygoms ir tokioms kelionėms keliai buvo atviresni. Marcinkevičius buvo labai kuklus žmogus, bet jo kūryba buvo plačiau žinoma. Tokie buvo pagrindiniai žmonės.

S. D.: Jeigu būtumėt labai norėjęs kur nors daugiau nuvažiuoti, ar būtumėt galėjęs, ar nelabai? Ar įsivaizduojat, kad išnaudojot viską, ką tuo metu galėjot?

A. P.: Buvo galima išnaudoti daugiau galimybių. Ypač dėl to, kad dirbau Rašytojų sąjungoj, žinojau, kur atsirado kokia spraga, kur

galima nuvažiuoti. Bet labai nesiveržiau. Kur man buvo iš tikrųjų įdomiau, aš stengiausi nuvažiuot. Bet kad jau taip būtinai veržčiausi... Esu buvęs renginiuose, skirtuose rašytojų bendravimui, pavyzdžiui, Prahoj, Čekoslovakijoj, Lenkijoj.

S. D.: Ar turėdavot rašyti kokias nors ataskaitas?

A. P.: Ne, ataskaitų nereikėjo rašyt. Galėjai papasakot, jeigu kam nors ar pačiai Rašytojų sąjungos vadovybei buvo įdomu. Bet atmosfera buvo laisva. Nebuvo prispaudimo. Net ir saugumas vengė labai stipriai kištis. Galėjo pasidomėt atskirais rašytojais, kurie užkliuvo. Jiems rūpėjo atskiri žmonės, kurie galbūt kur prasikišo ar pasirodė įtartini. Saugumo darbuotojai galėjo ateit ir net paklausinėt.

S. D.: O kas ateidavo? Ar su Alfredu Šimkum esat bendravęs?

A. P.: Mes esam bendravę su Alfredu Šimkum. Jis pats save laikė literatu, bet stengėsi ypač į atštresnius klausimus nesikišti.

S. D.: Ko atėję saugumiečiai galėjo paklausti?

A. P.: Jiems kartais užkliūdavo koks nors rašytojas: ar jis kur nors blogai kalbėjo, ar kas norėdavo išvykt į užsienį. Na, ir galėjo klausti: „O kaip, kokia jūsų nuomonė?“

S. D.: Ar Rašytojų sąjunga turėdavo parašyti charakteristiką?

A. P.: Kartais užtekdavo žodinės charakteristikos. Charakteristiką galbūt reikėdavo rašyt, jeigu žmogus norėjo ilgesniam laikui išvykti.

S. D. Aldona Liobytė jautė nuoskaudą, kad taip ir negavo charakteristikos, kur būtų parašyta: „политически грамотна, морально устойчива“.

A. P.: Aš net neprisimenu, kaip ten buvo. Įvairūs buvo turbūt ir laikotarpiai, kai tarybinė politika buvo aštresnė ir laisvesnė. Nuo to daug kas priklausė. Mes paprastai buvom globojami vieno saugumiečio, kuriam buvo skirta rūpintis Rašytojų sąjunga. Mes ne viską žinojom, ką jis sekdamas, kas jam labiau rūpėdavo.

S. D.: Ar Jūs žinojot – kas jis?

A. P.: Mes žinojom, nes jis atėdavo tiesiai. Pavyzdžiui, kai aš dirbau Rašytojų sąjungoj, jis užėina ar pas pirmininką, ar pas sekretorių ir klausinėja apie tą rašytoją: kur jis dabar yra, kodėl jis kažką padarė ne taip? Saugumo darbuotojai galėjo atėit kalbėtis ir su manim.

S. D.: Ar Jūs paskui su tuo rašytoju irgi pakalbėdavot, ar pasakydavot jam ar jai: „Dėl tavęs buvo užėję“?

A. P.: Dažniausiai pasakydavom, bet tai reikėjo padaryt taktiškai, kad to nežinotų.

S. D.: Žodžiu, atvirai sakyt Jūs neturėjot teisės: „Dėl tavęs klausia?“

A. P.: Geriau, kad nežinotų. Buvo Alfredas Šimkus. Jis norėjo būt literatu, kažkur kažką rašė. Alfredas Šimkus kurį laiką buvo saugumo darbuotojas. Nežinau, kiek laiko, bet jis buvo saugumietis. Kai mums reikėdavo kokios ypatingesnės pagalbos, mes prašydavom jo: „Tu padėk mums.“

S. D.: Pagalbos iš saugumo?

A. P.: Na, taip, iš saugumo.

S. D.: Ar Alfredas Šimkus buvo tarpininkas?

A. P.: Kaip tarpininkas. Prisimenu tokį įvykį Kaune 1972-aisiais. Tai įvyko Poezijos pavasario laiku. Negali nei atidėti. Surengėm tokį nedidelį Poezijos pavasarį. Prisimenu, einam Kaune Laisvės alėja, o ten – barjerai, milicija nepraleidžia. O mums buvo įdomu pažiūrėti, kur susidegino Kalanta. Su mumis buvo tas rašytojas Šimkus. Žinojom, kad jis saugume dirbo. Na, mes ir sakom: „Tu mus pravesk kaip nors.“ Jis pakalbėjo su tais saugumiečiais, kurie buvo užtvėrę kelią: „Rašytojai nori pažiūrėti.“ Na, ir mus praleido.

S. D.: Ar Šimkus buvo Rašytojų sąjungos narys?

A. P.: Tuo laiku jis dar lyg ir nebuvo.

S. D.: O ar kada nors buvo?

A. P.: Man rodos, jis buvo priimtas kiek vėliau. Jis nedaug ką buvo parašęs. Nebuvo priimtas ne dėl to, kad jis – koks veikėjas. Mes galbūt būtume priėmę į Rašytojų sąjungą, bet tiesiog trūko kūrybos.

S. D.: Ar Jūs gaudavot draudžiamų – išeivių arba prieškarinio laiku parašytų – knygų?

A. P.: Gaudavom.

S. D.: Kokiais keliais?

A. P.: Įvairiai. Kartais iš užsienio ir taip gaudavom. Pavyzdžiui, atvykdavo iš užsienio koks nors lietuvis rašytojas. Jis kartais atsiveždavo vieną kitą knygą – tokią, kurios, žinojo, mes neturim. Taip per ją galėdavom gauti.

S. D.: Kas tuo metu atvažiuodavo? Ar Kazys Almenas galėjo atvažiuoti?

A. P.: Taip, Almenas atvažiuodavo.

S. D.: Ar sekdavot lietuvišką literatūrinę periodiką?

A. P.: Aišku, sekdavom. Periodika buvo įvairi. Buvo ir tokios, kuri mums nepatikdavo, arba skaitydavom taip, kad žinotumėm, kas dedasi.

S. D.: Ar Jūs skaitydavot literatūrinę kritiką, recenzijas?

A. P.: Skaitydavom.

S. D.: Ar apie save skaitydavot?

A. P.: Skaitydavau, ir apie kitus skaitydavau. Kritika labai priklausydavo nuo kritiko, kuris rašydavo. Buvo tokių kritikų, kuriais mes buvom nelabai patenkinti. Radaitis būdavo piktesnis. Gal ne visai mes juo galėdavom būt patenkinti.

S. D.: Kas Jums labiausiai patiko iš tų recenzentų, kurie rašė apie Jus?

A. P.: Na, gal Petras Bražėnas. Jis gal ir nedaug ką parašė, bet...

S. D.: Tai ar patiko, ar nepatiko Bražėnas?

A. P.: Patiko. Kartais recenzijų parašydavo ir kūrybos draugai. Sluckis kažką yra parašęs. Su juo buvo tokie neblogi santykiai. Jis niekada nejautė nieko pikto. Parašydavo Algimantas Bučys. Su Bučiu mes irgi palaikydavom ryšį. Vis tiek jis – neblogas kritikas. Kartais nutoldavo nuo literatūros, bet ir vėl prie jos priartėdavo. Aš vertinu jo nuomonę apie literatūros kūrinį arba reiškinių. Tai tikrai toks žmogus, kuris gal tokią nuomonę sakyti ir turėjo pagrindą, supratimą apie literatūrą, galėjo vertinti. Jis žadėjo dar didelių darbų nuveikt ir, man rodos, jis jų dar ir nepadarė. O gal jis pabaigs?

S. D.: Jis dabar senąja literatūra domisi.

A. P.: Jis dar ir naujajai literatūrai kažką žadėjo padaryt. Bet, matyt, dar nesuspėjo. Gal tikrai dabar visas jėgas atidavė senajai literatūrai.

S. D.: Kaip reaguodavot į keistas mirtis, pavyzdžiui, Raimundo Samulevičiaus arba Jono Kazlauskio?

A. P.: Tokios mirtys būdavo staigmena. Man rodos, kad tai nebuvo nusizudymai.

S. D.: Ne, ne. O dar savižudybės, pavyzdžiui, Antano Masionio, Broniaus Radzevičiaus...

A. P.: Sunku įsigilint į tų žmonių būseną.

S. D.: Ar su Radzevičium kaip nors esat susidūręs?

A. P.: Taip. Mes bendraudavom, jo kūrybą gerai žinau. Gera kūryba. Bet kodėl tokie staigūs jo posūčiai... Psichologiškai tik galbūt gali nuspėti, paaiškinti.

S. D.: Dabar daug kas netikėtai žmonių mirtis, savižudybes sieja su sovietmečiu. Ar Jūs sietumėt?

A. P.: Aš nelabai siečiau. Sovietmetis gali gadinti nuotaiką, bet kad gadintų tiek, kad dėl to galėtum nusizudyti, pasitraukti iš gyvenimo, tai, man rodos, kad ne. Turėjo būti kažkas daugiau, sakykim, kokie psichikos lūžiai ar koks nevilties antplūdis. Labai sunku paaiškinti tokius reiškinius – nusivylimą ir savimi, ir gyvenimu. Turbūt prisidėjo ir sovietinis laikotarpis – galėjo padaryt neigiamą poveikį, sukelti prislėgtą nuotaiką. Negalėjimas padaryt visko, ką jie norėjo padaryt. Tokie dalykai. O iš tikrųjų tik jie patys galėtų atsakyti, paaiškinti, kas privertė taip pasielgt. Aš

labai nepateisinu tokio poelgio, nes, kad ir sunku, tu turi įveikti ir žengti toliau. Kodėl pasitraukt iš gyvenimo, nepadarius visko, ką tu galėjai padaryti? Jie – talentingi žmonės, ir būtų davę Lietuvai savo darbais dar daug naudingo. O pasitraukė. Psichologai turbūt labiau galėtų paaiškinti.

S. D.: Kokia buvo žanrinė hierarchija? Sakot, kad Jūs nebuvo pagrindinis rašytojas, kad pagrindiniai buvo kiti. Štai Sluckis – romanistas, Bubnys – romanistas. Kaip tai susiję?

A. P.: Bubnys iškilo vėliau. Tada Sluckis buvo labiau žinomas, Bubnys – mažiau. Didieji hierarchai – Venclova arba kaunietis Grušas.

S. D.: Kaip Jūs žiūrėjot į Grušą?

A. P.: Į Grušą mes žiūrėjom palankiai.

S. D.: Kaip į dramaturgą, novelistą ar apskritai asmenybę?

A. P.: Kaip į asmenybę – tokią šviesią, ir kaip kūrėją – geras dramaturgas, įdomių ir prozos dalykėlių buvo parašęs. Labai palankiai žiūrėjom. Aš sakau savo nuomonę.

S. D.: Man ir rūpit Jūs. Už kitus negalit atsakyti.

A. P.: Taip, už kitus aš negaliu atsakyti. Man rodos, kad visuomet palankiai žiūrėdavo ir Marcinkevičius, ir Baltakis. Gal Baltakis būdavo karštesnis kartais. Galėdavo pakritikuot. Marcinkevičius – santūresnis ir turbūt objektyvesnis, geranoriškesnis.

S. D.: Ar Jūs skaitėt tuo metu atvirai ideologizuotas knygas? Pirmą pasitaikiusi pavardė galėtų būt Gudaičio-Guzevičiaus. Esat rašęs, kad Jus labai paskatino Gudaitis-Guzevičius. Kaip Jums tuo metu atrodė šio rašytojo ir apskritai tokio tipo kūryba?

A. P.: Guzevičiaus kūryba turbūt yra įvairi. Mat ji buvo truputį politizuota, bet buvo ir tokios, kurios negali priskirti politizavimui. Vis tiek jautėsi, kad Guzevičius turėjo tam tikrą rašytojo talentą.

S. D.: Ar Jūs žinojot, kad jis buvo NKVD vadovas? Jūs tai žinojot. Koks buvo Jūsų santykis su Guzevičium?

A. P.: Žinojom, bet mums neteko su juo susidurt, kai jis ėjo tas pareigas. Kai mes pradėjom dirbti, jis jau nebėjo jokių saugumiečio pareigų. Žinoma, mes truputį skeptiškai žiūrėjom į jo – saugumiečio – praeitį. Vėliau jis stengėsi prisiderinti prie rašytojų, nereikšti labai aštrių savo pažiūrų, nemėtyt politinių replikų. Aš neprisimenu, kad jis būtų užsipuoless kurį nors rašytoją dėl kokios nors ideologinės klaidos. Jis jau buvo nutolęs nuo tos savo praeities.

S. D.: Ar jis buvo rašytojas?

A. P.: Taip, jau buvo rašytojas.

S. D.: Noriu užduoti labai svarbų klausimą apie komunistų partijos vaidmenį Rašytojų sąjungoje. Jūs pats į partiją įstojot 1960 metais. Labai didelis skirtumas – ar tai 1947 metai, ar vėlyvasis sovietmetis, kai stojimas į partiją buvo rutininis dalykas. 1960-ieji yra per vidurį. Kodėl Jūs apsisprendėt stoti? Ar Jus kalbino, ar Jūs matėt, kad kitaip nepajudėsit? Kaip Jums atrodo?

A. P.: Kai dirbau Rašytojų sąjungoj, jau buvo susikūrusi Rašytojų sąjungos partinė organizacija.

S. D.: Gal atsimenat, kas jai iš pat pradžių vadovavo, kai atėjot dirbti 1958 ar panašiais metais?

A. P.: Ar Macevičius, ar Radaitis – aš dabar negalėčiau net pasakyti, bet tie senieji komunistai. Pavyzdžiui, Bieliauskas, Macevičius. Kai dirbau Rašytojų sąjungoj, aš nebuvo partijos

narys, bet jau pradėjau jausti tam tikrą spaudimą: „Kodėl tu nestoji į partiją?“ Vėliau – tokia atmosfera. Galvojau: „Jeigu norit... Vis tiek aš nepasikeisiu, ar įstosiu, ar neįstosiu. Jeigu jūs taip spaudžiat...“ Ypač kai dirbau Rašytojų sąjungoj. Ten galbūt truputį buvo juntamas spaudimas ir iš Centro komiteto, kuris mus globodavo. Vėliau – Renčys, anksčiau kiti. Nematydamas kokio nors blogumo, kad aš pasikeisiu ar pradėsiu kam nors kenkti, sutikau įstoti į partiją.

S. D.: Ar tada dar nebuvo sunku įstoti? Vėliau jau buvo limitas – inteligentams vis pritrūkdavo vietų. Pažįstu žmonių, kurie neįstojo dėl to, kad inteligentams vis pritrūkdavo vietų. Tie žmonės taip ir sulaukė Nepriklausomybės neįstoję. Bet čia yra jau labai vėlyvi laikai.

A. P.: Rašytojų sąjungos partinėje organizacijoje daug narių nebuvo. Todėl ir partinė organizacija, ir galbūt Centro komitetas būdavo suinteresuoti, kad partijos narių būtų daugiau.

S. D.: O kaip vyko partinis gyvenimas Rašytojų sąjungoje? Ar būdavo uždarų ir atvirų posėdžių? Ar apie tai galėtumėte papasakoti?

A. P.: Tą gyvenimą vis tiek reguliavo jau Centro komitetas. Ten visuomet būdavo vienas, kuris labiausiai rūpindavosi Rašytojų sąjunga. Tai – Renčys.

S. D.: Renčys pasirodė labai vėlyvais laikais; jis – gerokai jaunesnis?

A. P.: Anksčiau buvo kiti. Aš jau nebeprisimenu kai kurių darbuotojų. Ir tam partiniam gyvenime buvo vajų. Štai reikia ką nors pagerbti, prisiminti kokius įvykius, reiškinius ar sukviest partinį susirinkimą ir pasikalbėt, aptart kokius klausimus. Būdavo toje partinėje organizacijoje, nors ir nedidelėj, sekretorius – vienas iš rašytojų. Na, ir sukviisdavo.

S. D.: Ar tie susirinkimai būdavo atviri? Ar bet kas galėdavo ateiti?

A. P.: Galėdavo. Nebūdavo uždarų susirinkimų. Dažniausiai atviri. Jeigu susirinkimas uždaras, – vyksta kokio nors prasižengusiojo svarstymas.

S. D.: O ar tokių būdavo? Teoriškai turėdavo būti?

A. P.: Bet aš beveik net neprisimenu, kad būtų svarstomas koks nors aštrus klausimas. Jeigu būtų pradėję spaust iš Centro komiteto, kad Rašytojų sąjungoj dedasi negerai dalykai ar kad kokie rašytojai blogai pasielgė, tai galėjo būti koks nors aptarimas. Bet šiaip visuotinė partinė organizacija, vadovaujama Centro komiteto, visuomet turėdavo kokių nors reikalų. Jei yra iškilusių problemų, visas organizacijas skatina jas aptart, pasikalbėt.

S. D.: Ar tie pasikalbėjimai būdavo visiškai formalūs, ar rimtesni? Ar ten būdavo kalbama apie tai, apie ką nebūdavo kalbama niekur kitur?

A. P.: Tokio veiksmingumo nebūdavo – tarsi atlikta pareiga. Reikalavo, kad tas ar kitas klausimas būtų apsvarstyti. Aš dabar neprisiminsiu.

S. D.: Dvidešimt penktojo partijos suvažiavimo medžiaga...

A. P.: ... ar kas nors panašaus. Na, tai susirenka. Vienas pasiruošia kalbėti, kitas pasako keletą žodžių, ir pasibaigdavo tas susirinkimas. Visada būdavo koks nors vienas pranešimas. Jį perskaitydavo partinės organizacijos sekretorius ar kas kitas. „Kas norit pasisakyti?“ Dar atsirasdavo koks trumpas žodis. Labai neryškūs tie susirinkimai. Gyvenimas buvo toks margas. Vykdavo

naujų narių priėmimai. Priimdavom į Rašytojų sąjungą jaunų rašytojų.

S. D.: Ar priimdavot ne per partinę liniją, ar priimdavo pati Rašytojų sąjunga?

A. P.: Priimdavo Rašytojų sąjunga. Kartais būdavo tokia bendra tema, pavyzdžiui, „Padėtis lietuvių prozoje“. Na, kokia dabar proza?.. Surošia sueigą, sukviečia rašytojus. Vienas būna pasirengęs vertinti mūsų prozos kūriniai, visas pasirodžiusias prozas knygas. Kitas pasiruošia galbūt truputį ką nors pakritikuot. Tokie tie susirinkimai. Bet jie nebūdavo aštrūs, pikti.

S. D.: Ar kalbat apie Rašytojų sąjungoj vykusius susirinkimus?

A. P.: Rašytojų sąjungos salėj. Ne tiek daug, bet tokių susirinkimų būdavo.

S. D.: O Rašytojų sąjungos pirmininko rinkimai? Ar būdavo kokie nors užkulisiai? Ar iš anksto žinota, už ką reikia balsuoti? Kaip tai atrodė?

A. P.: Jau būdavo aišku, kas turės būti pirmininkas, tai dažnai būdavo suderinta su aukštesne valdžia.

S. D.: Bet formaliai būdavo balsuojama?

A. P.: Būdavo.

S. D.: Ar rinkdavot iš vienos kandidatūros, ar daugiau?

A. P.: Iš vienos kandidatūros. Ne tiek daug ir pretendentų: Maldonis, Marcinkevičius... Bet Marcinkevičius nebūdavo pirmininkas. Jis būdavo pavaduotojas. Buvo Bieliauskas. Jis laikėsi aštresnės politikos. Marcinkevičius, Maldonis – labai demokratiški žmonės. Jie niekuomet neiškeldavo aštrių problemų

ir stengėsi, kad jų ir nebūtų. O piktesni veikėjai – Radaitis, Macevičius. Per partinius susirinkimus jie galėjo ką nors truputį užsipulti, kad tas arba tas yra nelabai aiškus ar nelabai geras. O visi kiti – Marcinkevičius, Baltakis, Maldonis – niekada niekam nenorėjo blogo ir niekada nebuvo kokio piktumo pilni.

S. D.: Rašytojai – ambicingos, sudėtingos asmenybės. Ar natūraliai nejausdavot pavydo? Vis tiek tarpusavio įtampų ir konfliktų turėjo kilti?

A. P.: Galbūt kildavo tarp atskirų rašytojų grupių. Bet ne pačiam Rašytojų sąjungos vadovaujančiame lygyje.

S. D.: Ar vieni kitų jums neskušdavo, iki Jūsų tai neateidavo?

A. P.: Kad taip aštriai kas skųstųsi, aš net neprisimenu. Galėjo skųstis dėl kokio negražaus poelgio ar dar dėl ko nors, bet dėl politinių dalykų nesiskųsdavo.

S. D.: O kaip jusdavotės, pavyzdžiui, kai dalyvaudavot, kaip minėjot, butų dalybose? Juk aišku, kad jeigu vienam duosi, tai kažkam kitam neduosi. Visada kažkas liks nuskriaustas.

A. P.: Aišku, būdavo nepasitenkinimo ir galbūt piktumo. Bet visiems vis vien butų neužtekdavo. Susikirsdavo atskiri piktesni rašytojai, sakykim, Radaitis, Macevičius. Bet kitų negalėčiau įvardyt. Nebuvo tokių piktų rašytojų. Neprisimenu, kad, pavyzdžiui, Marcinkevičius...

S. D.: Ne, jis tikriausiai buvo taikus žmogus.

A. P.: Baltakis – karštesnis, bet kad jis norėtų ko nors blogo... Nebuvo taip. Kartais pasikarščiuodavo, bet pasikarščiavimai buvo trumpalaikiai.

S. D.: Ar Jūs nuosekliai skaitydavot kolegų kūrybą? Ar būdavo tokių, kuriuos sekdavot?

A. P.: Jeigu tikrai kūryba buvo dominanti, vertinga, aišku, visuomet sekdavom. Ypač artimiausių kolegų, pavyzdžiui, Bubnio, skaitydavom viską. Ir jaunųjų kūrybą skaitydavom. Dabar man kartais tikrai sunku viską prisiminti.

S. D.: O ar perskaitytas knygas Jūs aptarinėdavot namuose, šeimoje?

A. P.: Turiu pasakyti, kad ne ypač plačiai. Žmona perskaitydavo, bet ji nebuvo iš tų, kuriai būtų taip įdomu, kad ji galėtų diskutuoti.

S. D.: Ar Jūs, prieš spausdindamas savo kūrybą, kam nors, be redaktoriaus, pas kurį pakliūdavot, parodydavot, ką esat parašęs?

A. P.: Kai kada parodydavau artimesniems draugams – ir Bubniui, ir Maldoniui, kai kada – Baltakiui. Nebūtinai visada, bet dažnai parodydavau. Baltakis visuomet mielai perskaitydavo. Kai dabar retkarčiais pasirodo tų kūrinių, Baltakis tuoj pat perskaito, telefonu skambina: „Perskaičiau tavo tą ir tą.“

S. D.: Ar pasirodžiusius kūrinius kaip nors laistydavot, švėsdavot?

A. P.: Tikrai tada, jeigu kas nors knygą buvo išleidęs. Tada galėdavom truputėlį.

S. D.: Kaip tokių įvykių pažymėdavot?

A. P.: Nedideliam artimiausių draugų būrelyje.

S. D.: Tai kur dažniausiai eidavot – ar į „Neringą“, ar kur kitur?

A. P.: Namuose – geriausiai. Bubnys kartais taip savo knygą sutikdavo. Jeigu mano knyga išeidavo, susirindavom čia, namuos, tokiam labai nedideliame būrelyje.

S. D.: Kam dovanodavot išėjusias knygas?

A. P.: Dovanodavau artimiausiems draugams, Baltakiui, kai kuriems kitiems paprastiems rašytojams.

S. D.: Kaip klostėsi Jūsų santykiai su leidyklomis? Ar neturėjot jokių bėdų? Ar nieko neliepė perrašyt?

A. P.: Prašydavo redaguot. Buvo leidyklos redaktoriai, bet su jais būdavo gana geri santykiai. Jie geraširdiškai pasakydavo pastabų. Su jais palaikydavom ryšį. Kartais leidykla kreipdavosi į Rašytojų sąjungą, jeigu knyga būdavo atmesta, kad jie turi abejonių ir norėtų, kad tas rašytojas truputį dar padirbėtų. Bet būdavo, kad atmestos knygos autorius kreipdavosi į Rašytojų sąjungos vadovybę užtarimo. Tada būdavo nelengva.

S. D.: Dėl kokių priežasčių leidykla atmesdavo rankraštį?

A. P.: Dažniausiai dėl meninio lygio. Neatsimenu, kad būtų atmetę dėl ideologinių priežasčių. Bet galėjo būti redaktorių subjektyvumo. Mes nenorėdavom kištis į leidyklos reikalus.

S. D.: O gal žinot konkrečiai, kaip iki Rašytojų sąjungos ateidavo ta žinia?

A. P.: Tiesiog iš leidyklos redaktorių.

S. D.: Vyriausias redaktorius turėdavo skambint. Eilinis redaktorius, be abejo, dar nebūdavo nė pradėjęs dirbti prie rankraščio.

A. P.: Taip, daugiausia vyriausiasis. Juk ten buvo dirbę ir Maldonis, ir kiti. Iš jų ateidavo tos žinios.

S. D.: Ką tada darydavot?

A. P.: Retai nutikdavo kas nors ypatingo.

S. D.: Būdavo. Pavyzdžiui, Granauskas atsiėmė rankraštį ir išėjo pro duris.

A. P.: Na, čia ambicingas žingsnis, toks jau Granauskas! Bet jo kūriniai buvo spausdinami. Jis vis tiek yra vertinamas.

S. D.: Kaip Jūs tada su tokiu rašytoju komunikuodavot? Ar mėgindavot?

A. P.: Komunikuodavom, mes nebijojom vėl jam paskambint. Su Granausku mūsų santykiai buvo geri. Jis kilęs iš tų kraštų, iš kur ir aš. Nėra taip paprasta su juo bendrauti arba sutarti. Jo nuomonė kartais gali būt truputį šokiruojanti. Bet visuomet surasdavom bendrą kalbą. Jis nebuvo toks, kad negalėtum įtikint: „Tu galbūt per daug karščiuojies?“, „Galbūt reikia papildyt ar kažką pataisyti?“ Nebuvo tokių problemų, kad nesutartum. Bet reikėjo sugebėt delikačiai, neužgauliai su juo kalbėtis.

S. D.: Kaip ir su bet kuo kitu, žinoma.

A. P.: Na, taip, neužgauliai.

S. D.: O Jūs pats neturėjot problemų dėl leidybos?

A. P.: Pasiūlydavo kažką pataisyti arba išimti. Buvo tokių atvejų. Bet kad atmestų visiškai – nebuvo.

S. D.: Kokio pobūdžio buvo tie taisymai – ar grynai redakciniai, ar labiau ideologiniai? Gal galit prisimint, kaip Jūs tuomet

atrodė? Dėl ko buvo taisoma? Jeigu prašė taisyti, vis tiek turėjo motyvuoti, kas negerai?

A. P.: Dažnai būdavo visokių redakcinio pobūdžio pastabų. Labai retais atvejais pasitaikydavo politinio pobūdžio ar su vertinimu susijusių taisymų. Nebuvo tokių.

S. D.: Jau nebuvo?

A. P.: Aš neprisimenu. Būdavo tikrai tokių pagedavimų, kurie galbūt galėtų kam nors užkliūti. Bet tie pagedavimai būdavo nesunkiai ir pataisomi.

S. D.: Paklausiu Jūsų apie autocenzorių. Ar kai rašydavot, galvodavot, kad kas nors gali kliūti?

A. P.: Turbūt apie tai pagalvodavau. Bet visuomet yra viltis, kad tu kaip nors praeisi, kad galbūt neužkliūsi. Kartais taip ir praeidavai. Jeigu užkliūdavai, tai stengeisi dar gintis, įrodinėti savo tiesą. Bet jeigu nesiseka, darai nuolaidų, darai to kūrinio korektyvą.

S. D.: Bet ar nebuvo gaila? Ar nesijautėt taip, kad Jus žaloja ar verčia susižaloti?

A. P.: Buvo tokių atvejų, ypač tuo pačiu karščiausiu stalinistiniu laikotarpiu. Tada pasitaikydavo sunkiausių atvejų. O paskui tie varžtai po truputį atsileido.

S. D.: Ar Jūs pradėjot spausdintis jau po Stalino mirties?

A. P.: Taip, po Stalino mirties.

S. D.: Kai sakot stalinistinis, kokį tikslesnį laiką turit mintyse? Kai ėjo pirma knyga?

A. P.: Po Stalino mirties dar nebuvo visiško atoslūgio. Vis tiek dar jautėsi to laikotarpio pasekmės. Bet juo toliau, juo lengviau ėjo. Vis geriau, laisviau jautėsi rašytojas, iš leidyklų pusės nebuvo tokio spaudimo. Leidyklos jau galėjo daugiau. Jos pradėjo kelti griežtesnius meninius reikalavimus, bet ne politinius.

S. D.: Ar visa tai sutapo su Jūsų statuso stiprėjimu? Gali priekaištauti pirmą knygą leidžiančiam rašytojui, bet paskui nebegali taip lengvai kibti į atlasus jau pripažintam novelistui?

A. P.: Truputį tai turi įtakos. Bet jeigu kuri nors mano novelė užkliūdavo, jie nesikuklindavo man pasakyti. Pasakydavo, kaip jiems atrodo: „Arba pataisyk, arba galbūt tą ir išimkim.“

S. D.: Ar turėjot redaktorių, kuris buvo Jūsų redaktorius, su kuriuo sekėsi dirbti, ar kam kliūdavo, tam kliūdavo?

A. P.: Vieno redaktoriaus neturėjau. Jau ką leidykla paskirdavo – tą, sutikdavau. Žinoma, kad nuomonės gali būti įvairios. Paprastai jeigu redaktoriams iškyla neaiškumų, jie bėga jau pas vyriausiąjį redaktorių.

S. D.: Be abejo, jie patys nespėdavo.

A. P.: Nespėdavo. O tada jau redaktorius žiūri, ką pasakys vyriausiasis. Na, ir dažnai net buvo nuolaidesni tie vyriausieji žmonės.

S. D.: Ar jie mažiau bijojo?

A. P.: Mažiau bijojo. Tas sovietmetis... Jautėm tam tikrą spaudimą. Mes negalėjom pasirinkt temų.

S. D.: Jūs kaip tik rinkotės. Man atrodo, jeigu jau Jūs ėmėtės vaizduoti pokarį, kas tuo metu buvo, tai yra Jūsų kūrybos išskirtinumas.

A. P.: Bet aš, kaime gyvenęs ir ten matęs visus tuos įvykius, turėjau dar daugiau įspūdžių, kai kurie įspūdžiai buvo tokie skaudūs. Aš jų negalėjau paliesti. Aš dabar apie tai galvoju. Ir tas pokaris, ir miškai... Mes susitikdavom su įvairiais žmonėmis. Bet mes to negalėjom pavaizduoti. Buvo tam tikrų suvaržymų. Aš mokyklos laikais gyvenau vienam kambary su Vytautu Rimkūnu. Jis buvo vyresnėj klasėj, aš – žemesnėj. Mes keli buvom kilę iš to paties kaimo. Vytautas Rimkūnas buvo subrendęs, jau aukštesnėj klasėj, palaikė ryšius su pogrindžiu. Vėliau jis išėjo į mišką, žuvo. Aš gailėjaus, kad nė karto neteko man su juo susitikt, kai jis jau buvo miške. Jis nuklydo į tolimesnius miškus, toliau nuo tėviškės.

S. D.: Kiek jis tuose miškuose išsilaikė?

A. P.: Išbuvo palyginti neilgai. Porą metų tiktai. Tada juos smarkiai persekiojo saugumo daliniai. Vieną kartą jie nakvojo seniūno namuose, ir kaip tiktai užėjo saugumo dalinys. Jie padarė klaidą. Kai užėjo, jiems reikėjo ten praturpėti kaip nors ramiai. O jie pabandė bėgt. Bėgo. O tie – ginkluota grupė. Žinoma, šaudė šaudė, ir jie bėgdami žuvo. Ir tas Rimkūnas žuvo, ir kiti. Visi buvo gimnazistai, pažįstami. Buvo tokių tragiškų įvykių. Iš to laikotarpio. Tie draugai, su kuriais gyvenom vienam kambary, žuvo. O paskui, žinoma, buvo daug ir tokių, kurie užeidavo, jie jau buvo nebūtinai gimnazistai.

S. D.: Ar rašydamas Jūs galvojot apie tai, ką dabar vadiname Ezopo kalba? Ar suvokėt, kad turit kažką parašyti, kad niekas neprikibtų? Ar Jūs taip sąmoningai galvojot, ar tiesiog tuo metu buvo toks natūralaus rašymo būdas, kai kitaip negali?

A. P.: Na, taip. Iš dalies vis dėlto ir suvokdavom. Mes labai gerai žinojom, ar užkliūsim leidykloj, ar neužkliūsim.

S. D.: Bet jeigu žinojot, kad užkliūsit, ką darėt, kad neužkliūtumėt? Kaip tada pasikasti ten, gilyn, dar giliau?

A. P.: Tada stengdavais kaip nors apeiti arba truputį sušvelninti tą situaciją. Galbūt ne viską atskleisti. Kažką palikti potekstėj, pasakyti užuominom.

S. D.: Ar Jūs pasitikėdavot, kad skaitytojas pagaus tą užuominą?

A. P.: Aišku, jis pagaudavo.

S. D.: Iš kur Jūs tai žinojot?

A. P.: Juk pažįsti to laikotarpio žmones ir žinai, kalbi su jais – aiškiai supranti, kad jie kartais gerai jaučia potekstes, arba, ko nepasakei, visuomet dar gali atspėti.

S. D.: O kai skaitydavot kitus rašytojus, ar poteksčių jų kūryboje taip pat ieškodavot, ar jų net nereikėjo ieškoti? Kaip tas žaidimas vyko?

A. P.: Kartais ieškodavau. Ypač jeigu esi literatas, skaitai kito literato kūrinį. Jauti, ką jis pasako, arba kokios yra užuominos. Vis dėlto aišku, kas ne iki galo pasakys.

S. D.: Tai čia Jūs maždaug taip, kaip profesionalas – su profesionalu?

A. P.: Taip. Kaip profesionalas – su profesionalu.

S. D.: Iš kur Jūs žinojot, kad paprastas žmogus, ne profesionalas, skaitantis kūrinį, vis dėlto suvoks, ką Jūs ten mėginot pakasti? Iš kur toks įsitikinimas?

A. P.: Aš nebuvo įsitikinęs, kad kiekvienas supras. Aišku, kad supras kai kas. Galbūt tie, kurie labiau domisi literatūra, – tie visuomet supras. O kitas skaitydamas ir nesupras. Labai priklauso

nuo žmogaus literatūrinio išsilavinimo – kiek jis skaito, kiek knygų yra perskaitęs.

S. D.: Kaip galima atpažinti rašytoją? Ar buvo aprangos kodų? Tarkim, XIX a. dailininkas – su kaspinu po kaklu? Suprantu, kad Jūs nevaikščiojot su kaspinais po kaklu. Ar buvo kažkas, kas būdinga rašytojam arba menininkam, ar nieko negalėtumėt įvardyti?

A. P.: Rašytojai buvo supanašėję. Buvo toks tarybinis laikotarpis, kad negalėjai leisti kažkokių mandrysčių. Mes visi buvom suvienodėję. Galbūt išsiskirdavo tie, kurie išgerdavo stipriau. Širvys visai nekreipė dėmesio į apsirengimą, buvo proletariškos išvaizdos. Kai reikėjo eiti į renginį atsiimti apdovanojimą, kažkas iš Rašytojų sąjungos nusivedė į parduotuvę ir nupirko kostiumą. Labai geros širdies, liaudiškas ir geras poetas. Kalbant apie išskirtinumą, mes visi buvom panašūs, nors rašytojai vis tiek tuo laikotarpiu buvo šiek tiek privilegijuoti. Galbūt net ir atlyginimai kartais buvo didesni. Negalėjom sakyti, kad mes buvom labai ar skriaudžiami, ar ką. Jau vis tiek buvo tam tikros šiek tiek geresnės sąlygos.

S. D.: O iš kur gaudavot rašomasias mašinėles?

A. P.: Stengdavomės per valdžią gauti, kad jie padėtų.

S. D.: Nuėjęs į parduotuvę žmogus turbūt nerasdavo rašomųjų mašinėlių?

A. P.: Taip, ne visada. Stengdavomės ir per Maskvą, per TSRS Rašytojų sąjungą gauti. Čia jau kraštutiniu atveju. Jie buvo turtingesni.

S. D.: Bet jeigu per Maskvą gaudavot, tai šriftai būdavo kirilica – reikėdavo perdaryti?

A. P.: Aš nežinau kaip. Vis tiek atsirasdavo. Bet ne visi rašytojai turėjo mašinėles. Pati Rašytojų sąjunga būdavo aptarnaujama – mes, kaip Rašytojų sąjunga, jų gaudavom, bet ne atskiri rašytojai.

S. D.: Ar Jūs pats rašydavot mašinėle ar ranka?

A. P.: Aš tikrai laiškus, straipsnį, ką nors į spaudą, kai reikėdavo, išspausdindavau, rašydavau mašinėle, o taip – ranka.

S. D.: Ką prisimenat iš Sartre'o ir Beauvoir apsilankymo Vilniuje? Atsiminimuose randu pastebėjimų, kad 1965-ieji – tai laisvės laikotarpis.

A. P.: Jau nebuvo tokių suvaržymų kaip pokariu. Man rodos, kad, ruošiantis Sartre'o atvykimui, buvo atėjęs žmogus iš saugumo ir klausė, kokiam viešbuty jis bus apgyvendintas. Reikėjo pasakyt – kokiam. Tuo laiku tokių dalykų dar buvo.

S. D.: Ar atsimenat, kokiam viešbuty?

A. P.: Viešbutyje „Vilnius“. Pas jį mes nueidavom. Jis buvo su žmona, bet pageidavo gyventi atskirai. Man buvo įdomu, kad jie negyveno vienam kambarį. Kiekvienas – atskirai. Tiek aš prisimenu apie juos. Paskui jie išvažiavo į Nidą.

S. D.: Kokia buvo to susitikimo atmosfera – ar labai nervinga, ar ne? Ar neprisimenat nuotaikos? Ar nebuvo kokių nors ypatingų įtampų?

A. P.: Ne. Sartre'as susitiko su rašytojais. Rašytojų sąjungoj vyko susitikimas. Kilo visokių klausimų. Jie turėjo vertėją. Buvo žmona ir vertėja. Nutiko ir tokių komiškų dalykų. Jis kalbėjo, ir vertėja dalyvavo. Mikelinskas, matyt, kažkiek buvo mokėsis prancūzų kalbos ar aukštojo mokykloj, ar gimnazijoj. Bet, matyt, taip seniai – jis buvo primiršęs tą kalbą, jam taip sunkiai sekėsi. Jis prancūziškai pabandė kažko paklausti, kažką pakalbėti. Tada

jam nelabai pavyko. Aišku, su juo buvo įdomu tiems, kurie keliavo į Nidą. Ten vis tiek jis galėjo ką nors papasakoti. Aš kartu nuvažiavau pas Korsakus, kai jie vasarą buvo apsistoję ten, Antakalnio gale, Turniškėse. Mes stengėmės Sartre'ui netrukdyti. Mes daugiausia patarnavom – nuvežėm jį mašina, aprūpinom transportu. Aš laukiau jo mašinoj, o jis nuėjo.

S. D.: Bet vairavot ne Jūs?

A. P.: Ne, ne, Rašytojų sąjungos šoferis. Aš Sartre'ą nuvežiau pas Korsakus ir palikau laisvai kalbėtis su Korsakų šeima. Paskui aš jį parvežiau į viešbutį. Atlikau tokias tarno pareigas. Man, kaip Rašytojų sąjungos atstovui, reikėjo globoti – nuvežti, kur jis norėdavo, ar su kuo nors susitikti. Aš – tik tiek. O paskui į Nidą aš jau nevažiavau. Lydėjo, man rodos, Sluckis.

S. D.: Taip. Jis, matyt, užsirašinėjo pokalbius, nes yra paskelbęs pokalbių konspektus.

A. P.: Taip. Jis išvažiavo kartu su Sartre'u.

S. D.: Ar nėjot kartu pas dailininką Augustiną Savicką į dirbtuvę Vilniuje?

A. P.: Pas Savicką aš palydėjau Sartre'ą. Savickas maloniai priėmė. Jis norėjo, kad Sartre'as ateitų, ėmėsi tokių žygių, kad galbūt Sartre'as ateitų pas jį.

S. D.: Kokių žygių? Ar galit patikslinti?

A. P.: Prisimenu, kad Savickas buvo susitikęs su manim ir kalbėjo, kad būtų suiteresuotas, kad galėtų pasikalbėti su Sartre'u.

S. D.: Bet jeigu tas vizitas buvo, bent kiek dabar iš atsiminimų žinau, labai staigus, kad nebuvo labai daug laiko ruošti, iš kur Savickas galėjo apie jį žinoti, kaip jis sužinojo?

A. P.: Ne, Rašytojų sąjunga žinojo iš anksto, reikėjo ir viešbučius užsakyti. Jis jau vis tiek žinojo, kad yra atvažiavęs Sartre'as. O gal jau Sartre'as buvo grįžęs iš Nidos? Nebepprisimenu.

S. D.: Ne, jis dar nebuvo išvažiavęs.

A. P.: Dar nebuvo išvažiavęs. Taip jis apsilankė. Kiekvienas žmogus norėtų, įdomu save truputį pademonstruoti. Turbūt čia tai ir atsispindėjo. Savickui gal buvo įdomu pasikalbėti. Iki to susitikimo Savickas, aišku, buvo nežinomas. Po to susitikimo jis, jau gali sakyti, tapo žinomas.

S. D.: Ar nesigailit, kad dirbot Seime? Kaip ten jautėtės?

A. P.: Aš nesigailiu, kad ten buvau. Nauji išpūdžiai, pamatai darbo sudėtingumą, kontrastus. Gal galėjau daugiau laiko skirti kūrybai, bet nesigailiu. Publika buvo įvairi, darbai įvairūs, vieniems pritardavau, kitiems ne. Buvom su Bubniu, Petkevičium, nors mūsų nuomonės skirdavosi.

S. D.: Ar Jūs savo paties, šiuolaikiniu žargonu tariant, karjerą laikytumėt sėkminga? Arba, be žargono, – tiesiog savo gyvenimą?

A. P.: Aš jo negaliu taip supeikt. Bet kad pasakyčiau, kad tai laimingas gyvenimas, kad aš labai patenkintas, – aš taip nesigirčiau.

S. D.: Bet laimė yra vidinė būseną. Jinai kartais nepriklauso nuo išorinių aplinkybių.

A. P.: Aš nesu pesimistas. Suprantu, kad reikėjo išgyventi įvairias stadijas, įvairius sukrėtimus. Bet aš galvojau, kad nereikia pasiduoti. Tai praeina, visuomet po to būna ir šviesesnių dienų. Ir galbūt toks mano kaimietiškas užsigrūdinimas – seno žmogaus, iš

kaimo, iš tėvų paveldėtas. Galbūt mano tėvai man davė tokią priesaką: „Kai iškyla kokie nors sunkumai, – nepalūžk, nugalėk – jie praeis, ir tau bus vėl geriau.“

S. D.: Ačiū.

Pokalbį parengė, įrašė, rašytoją Algirdą Pocių kalbino Šiuolaikinės literatūros skyriaus vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Solveiga Daugirdaitė.

Pokalbis įrašytas: 2012-11-06; iššifruotas: 2013-02-24; užrašytas: 2013-03-10.

Pokalbis autorizuotas: 2013-10-17.

Pokalbio trukmė: 121 minutė ir 84 sekundės.

Pokalbį šifravo, užrašė dr. Neringa Markevičienė.